

Síntesi històrica

Xavier Pedrals i Costa*

La situació i les condicions geogràfiques del Berguedà han bastit un marc força original al desenvolupament històric de la comarca, marc que sovint divergeix molt del de la resta del país. Aquest fet, juntament amb la manca d'estudis monogràfics, i el pes tan reduït de la comarca dins el conjunt de Catalunya en alguns períodes de la nostra història, ha provocat que habitualment el Berguedà no sigui gaire tingut en compte a l'hora d'elaborar les síntesis generals d'història de Catalunya, o que es recorri a tòpics, sovint donats per certs, sols a força de repetir-los.

Cal oferir una història comarcal prou rigorosa per ser útil, tant al coneixement que els mateixos berguedans tenen del seu passat, com pel que pot significar d'aportació a la història general de Catalunya, sovint massa centrada en la ciutat de Barcelona. No sols és una qüestió de matis; situacions ben diferents poden ser complementàries; i cal conèixer l'una per entendre l'altra.

És necessari, doncs, que els historiadors que confeccionen síntesis generals d'història de Catalunya deixin de recórrer als tòpics habituals en la història del Berguedà i tinguin en compte els treballs i monografies dels estudiosos locals, que sovint tenen una desagradable sensació d'inutilitat, en veure que els seus esforços no transcendeixen l'àmbit reduït de la intel·lectualitat berguedana.

El Berguedà conserva restes esparses de poblament des de l'època neolítica. Són, però, els pastors megalítics el primer grup humà compacte que ocupà aquestes terres fins a l'edat de bronze. La influència de la cultura hallstàtica és evident en les troballes arqueològiques i en la toponímia. La dominació romana sols fou militar, en connivència amb les tribus indígenes, els bergistans, que han donat nom a la comarca.

L'empremta visigòtica fou considerable, i és d'aquest període que daten les primitives construccions de Pedret, Obiols i Sorba. Ben al contrari, les dates i restes conegudes no fan pensar que els sarraïns tinguessin assentament durable ni important al Berguedà.

A partir del final del segle VIII, el país es repobla i s'organitza per entrar a fer part dels dominis del comte Sunifred d'Urgell-Cerdanya, dependent eclesiàsticament del bisbat d'Urgell. El 835 va

ser fundat el monestir de la Vedella. Una nova onada repobladora es produí el 879, dirigida per Guifré el Pelós, i es consolidà l'ocupació de la meitat sud de la comarca.

Naixement del Comtat de Berga

Durant el segle X els comtes de Cerdanya estableixen el comtat de Berga. Possiblement el seu primer comte fou Oliba, que esdevindria després el famós bisbe de Vic i abat de Ripoll. Aquest mateix segle es van crear tres grans monestirs, el de Sant Llorenç prop Bagà, a la vall del Bastareny, Serrateix, al limit amb la comarca del Bages, i el de la Portella. Durant el segle XI els comtes de Cerdanya-Berga van estendre els seus dominis vers la Segarra i van crear l'anomenada «marca de Berga».

* Xavier Pedrals i Costa és llicenciat en Història, redactor de la revista cultural «L'Erol» i membre de l'Àmbit de Recerques del Berguedà i del Centre d'Estudis Berguedans.

-----Informe Berguedà / Arrel

En extingir-se la casa comtal el 1117, els seus dominis van passar als monarques catalans. Les valls del Bastareny i Lillet, que no havien fet part del comtat de Berga, van ser incloses, però, a la vegueria berguedana creada pels monarques al segle XIII. Perduraria durant aquest segle el llinatge vescomtal, al qual va pertànyer el nostre gran poeta medieval Guillem de Berguedà, de caràcter violent, que matà Ramon Folc de Cardona i amb els seus versos s'enfrontà al rei i a molts nobles del país, entre ells Pere de Berga. Aquest Pere de Berga esdevingué el fundador d'una poderosa família, senyors de part de la vila i d'alguns indrets de la comarca. La darrera hereva, Sibila II, casada amb Hug de Mataplana, va vendre el 1309 a Jaume II de Catalunya els seus dominis, i amb això la vila de Berga passa a ser vila reial.



En el segle XI els comtes de Cerdanya-Berga van estendre els seus dominis vers la Segarra i van crear l'anomenada «marca de Berga». En la fotografia l'escut de la ciutat de Berga.

Aquesta situació es veuria compromesa el 1381, que Joan I, sense diners per dotar la seva filla, va vendre la vila a carta de gràcia al seu gendre Mateu de Foix. Els berguedans maldaren per reunir els diners necessaris, tornant al domini reial i comprometre el sobirà a no alienar mai més Berga. Diu que les grans festes celebrades amb aquest motiu són l'origen la Patum.

A l'Alt Berguedà, els barons de Pinós, amb capital a Bagà, anaren incorporant en el decurs dels anys les baronies de Mataplana, Peguera i la Portella, a més d'altres possessions fora de la comarca, doncs, en començar el segle XIV eren, de molt, els senyors més poderosos d'aquestes terres.

Fams, pestes i reducció demogràfica

Essent el Berguedà una comarca molt muntanyosa i amb poc terreny aprofitable per a l'agricultura, els homes s'hi dedicaven sobretot a la ramaderia i activitats derivades, indústries de la llana i comercials; aquesta feblesa agrícola va fer patir durament les fams i pestes del segle XIV i les guerres del XV. En la Revolució Catalana del segle XV, els súbdits del baró de Pinós havent-se revoltat, van provocar grans destruccions; Berga, terme afecte a la Generalitat, hagué de ser ocupat pel príncep Ferran, el futur Ferran II (el Catòlic) (1468). Aquestes circumstàncies desfavorables van constituir un greu entrebanc per a la demografia comarcal; de 1365 a 1497 la població es va reduir a una tercera part.

Revoltes, lluites i bandolers

En els segles XVI i XVII la comarca esdevingué bressol i refugi de bandolers, que a més dels seus assalts i robatoris, participaren en les lluites urbanes entre les famílies Sorribes i Vilaformiu, de Berga; i en les bregues d'aquesta vila contra el baró de Pinós, enfrontats per la possessió de Guardiola. És de destacar en Janot Riambau, que durant força anys va crear molts problemes a les autoritats i que mai no va ser capturat. Durant la revolta dels Segadors es van produir en aquestes terres nombroses accions bèl·liques, amb importants destruccions. Berga fou presa a l'assalt diverses vegades; restà enrunada per aquesta causa l'església parroquial, situada aleshores al castell. Mig segle més tard, la vila prendria l'opció filipista a la Guerra de Successió. D'aquests anys data també la

Arrel/Informe Berguedà-----

ruïna del castell i palau dels barons de Bagà, després parcialment refet com a residència.

La berguedana i Napoleó

Al llarg del segle XVIII el Berguedà va transformar la seva antiga indústria de la llana en cotonera; amb això assolí una remarcable importància fabril. A final de segle, Ramon Farguell, de Berga, inventà la màquina de filar dita «berguedana», que durant uns quants anys revolucionà la producció tèxtil catalana.

Durant la guerra contra Napoleó es desenvoluparen importants accions a la comarca i Berga esdevingué seu de la Junta Superior de Catalunya. El 1837 seria també capital del govern carlí (Junta de Berga), i el vell monestir de la Portella acolliria la Universitat de Cervera. Dos anys abans, la vella alcaldia major havia estat transformada en partit judicial, conservant el nucli de la comarca però afegint-hi Cardona amb la seva rodalia i alguns altres indrets. La sanguinària actuació del comte d'Espanya restaria en el topònim del Tossalet de les Forques.

La industrialització

En aquest segle XIX es produeix un important desplegament industrial, amb la instal·lació de nombroses colònies fabrils, i també mineres i agropecuàries, la majoria situades al llarg del Llobregat. Simultàniament, es milloraren les carreteres, i el 1887 el ferrocarril arriba a Olvan per estendre's després fins a Guardiola i la Pobla de Lillet. Berga havia rebut el títol de ciutat el 1877. Amb el canvi de segle es construí el Canal Industrial, de 20 km de llarg, que obrí noves perspectives, i la fàbrica de ciment del Clot del Moro. El Berguedà entrava amb un remarcable dinamisme i iniciativa al segle XX.

El segle XX

Durant el segle XX, el Berguedà acollí una nombrosa immigració, sobretot a partir de l'arrencada de les explotacions mineres. Tot i amb la crisi d'alguns sectors, sobretot el tèxtil, la comarca mantingué una població estable. El 1932 es produí un aixecament anarquista. Després de la Guerra Civil, el Berguedà sofri algunes incursions del maquis.

Actualment, la construcció del túnel del Cadi trencarà el singular aïllament berguedà i comportarà una important millora de les comunicacions.



L'obertura del túnel del Cadi trencarà el singular aïllament berguedà i comportarà una millora important de les comunicacions intercomarcals.